

Hanna Hakamäki

PERINNEBIOTOOPPIEN INVENTOINTIA SALON NAKOLINNALLA

Nakolinnan alueella on monta nimeä: Nakolinnanmäki, Varesvuori sekä Meriniitynpuisto. Lisäksi vanhassa 1800-luvun Senaatinkartassa alue on merkitty Nakolaksi. Tässä yhteydessä käytetään selvyyden vuoksi nimeä Nakolinna. Nakolinna sijaitsee Salossa Meriniityn alueella, 110-tien eteläpuolella. Kesällä 2022 alueelle tehtiin Varsinais-Suomen ELY-keskuksen toimesta perinnebiotooppi-inventointi, jonka tarkoituksena oli selvittää alueen perinnemaisema-arvoja ja miettiä alueelle sopivia hoitotoimia Salon kaupungin kanssa. Nakolinnasta on aiemmin kerätty tietoa erilaisissa hankkeissa, mutta varsinaista perinnebiotooppi-inventointia alueelle ei ole tehty. Alueen niityt ja kedot ovat kuitenkin paikallisille varmasti tuttuja, sillä alueella risteilee luontopolku sekä

Nakolinnan kalliolta aukeaa maisema Halikonjokilaaksoon. Kuva: Hanna Hakamäki.

useita pyöräteitä. Alueen keskellä sijaitsee myös 1800-luvulta peräisin oleva Nakolinnaksi kutsuttu rakennus.

Perinnemaisemat eli perinnebiotoopit ovat ihmisen harjoittaman varhaisen niitto- ja laiduntalouden muovaamia ympäristöjä kuten erilaisia niittyjä, hakamaita ja metsälaitumia. Ne ovat arvokas osa maatalousluonnon monimuotoisuutta tarjoten elinympäristöjä monelle harvinaistuneelle ja uhanalaisellekin lajille. Ilman oikeanlaista hoitoa nämä ympäristöt eivät kuitenkaan säily. Tuoreimman, vuonna 2018 valmistuneen Suomen luontotyyppien uhanalaisuusarvioinnin tulokset ovat perinnebiotooppien osalta karua luettavaa: ne ovat nykyisin maamme uhanalaisin luontotyyppiryhmä.

Perinnebiotooppien vähentymiseen johtaneet maatalouden rakennemuutokset alkoivat vaihteittain jo 1800-luvun lopulla, mutta voimakkaimmat muutokset käynnistyivät 1950-luvulla maatalouden koneellistumisen, keinolannoitteiden käytön lisääntymisen sekä pellonraivauksen myötä. Perinnebiotooppien tilaa heikentävä maatalouden kehitys jatkuu edelleen, mutta onneksi on tapahtunut myös käänteitä parempaan suuntaan. Viime vuosikymmenten aikana perinnebiotooppien yleinen arvostus on lisääntynyt, kun on alettu ymmärtää näiden alueiden merkitys ja vanhoja laidunmaita on otettu jälleen hoitoon.

Ote Simon Kellanderin kartasta vuodelta 1775 Halikon Lahopyölin pelloista ja niityistä. Kansallisarkisto (A9:34/12).

Ketokasvien loistoa ja historian havinaa kaupungin keskellä

Erityisen mielenkiintoiseksi Nakolinnan alueen tekee sen historia. Nakolinnan kasvilajisto kertoo omaa tarinaansa alueen menneisyydestä. Muun muassa sikoangervo, mäkikaura, ahdekaura, mäkivirvilä, ketoneilikka ja pölkkynuoho ovat niin sanottuja arkeofyyttejä, eli muinaisten ihmisten mukana alueelle tulleita kasveja. Kasvilajiston lisäksi alueen reunalla sijaitseva polttokenttäkalmisto antaa osviittaa siitä, että alueella on ollut ihmistoimintaa ainakin rautakaudelta saakka. Nykyisin mäellä on jäljellä enää yksi vanha rakennus, mutta 1800-luvun senaatinkarttaan sekä 1700-luvun pelto- ja niittykarttaan mäelle on merkitty useita rakennuksia. Lisäksi 1700-luvun karttaan Nakolinnan reunaan on merkitty ”kalf hage”, eli alueella on ollut vasikkalaidunta.

Niin ikään Maanmittauslaitoksen ilmakeku vuodelta 1948 havainnollistaa hyvin alueen entistä maankäyttöä. Vanhasta ilmakekusta näkee, että alueella on vielä tuolloin ollut useita taloja. Puustoisia alueita Nakolinnalla on ollut 1940-luvulla vain muutama, valtaosa alueesta on ollut peltoa ja niittyä. Maisema on sittemmin umpeenkasvanut voimakkaasti, mutta alueella liikkuessa maastosta yhä löytyy runsaasti vanhojen rakennusten kivijalkoja, kellarikuoppia ja entisten pihapiirien syreenipensaita. Olisipa kiinnostavaa tietää, millaista alueen elämä on ollut esimerkiksi juuri 1940-luvulla.

Inventointiajankohta oli erittäin lämmin ja auringonpaisteinen kesäpäivä juhannuksen tienoolla, juuri ketokukkien parhaan kukkaloiston aikaan. Muun

Maanmittauslaitoksen historiallinen ilmakeku vuodelta 1948.

Lähde: <https://kartta.paikkatietoikkuna.fi/>.

muassa mäkitervakoiden, maksaruohojen, mataroiden ja orvokkien kukat olivat juuri auenneet ihasteltaviksi. Alueelta löytyi inventoinnissa useita ketoja. Alueen keskivaiheilla, Nakolinnan rakennuksen viereisellä mäenkumpareella sijaitseva mäkikauraketo on ketoalueista laajin. Kedot ja niityt ovat hoitamattomuuden vuoksi lajistoltaan rehevöityneitä ja heinittyneitä, mutta niissä on edelleen havaittavissa paljon hyvää kasvilajistoa, joka sopivalla hoidolla voisi lähteä runsastumaan nopeastikin. Myös metsälaitumeksi tai hakamaaksi soveltuvia kuvioita alueelta löytyy. Osa puustosta on istutusperäistä.

*Kalliokedolla loistavat
kilpaa mäkitervakot ja
keltamaksaruohot.*

Kuva: Hanna Hakamäki.

Miksi ja miten perinnebiotooppeja hoidetaan?

Koska perinnebiotooppeja on jäljellä määrällisesti niin vähän, on tärkeää jatkaa jo hoidossa olevien alueiden hoitoa. Mutta myös Nakolinnan kaltaisia umpeenkasvaneita alueita on hyvä kunnostaa. Vanhoja perinnemaisemia on nyt mahdollista kunnostaa esimerkiksi Ympäristöministeriön vuonna 2020 käynnistämän Helmi-elinympäristöohjelman avulla. Inventointi ja hoitosuunnittelu Nakolinnalla tuli ajankohtaiseksi nyt, kun Salon kaupunki on hakenut rahoitusta alueen hoitoon. Hoitotoimina Nakolinnan alueelle on suunniteltu puuston ja pensaston raivauksia sekä mahdollisesti laidunnuksen aloittamista. Laidunnuksella saataisiin säilytettyä alueen avoimuus jatkossakin ja sopivalla laidunnuspaineella niittykukat saisivat lisää elintilaa. Aluetta voi toki hoitaa osin myös niittäen, mutta tämä hoitomuoto on laidunnusta työläämpi.

Parhaimmillaan perinnebiotooppien hoidosta on saatavilla monenlaisia hyötyjä. Luonnon monimuotoisuus lisääntyy ja luonnonlaidunnus mahdollistaa

ympäristöystävällisen lihantuotannon sekä tukee maaseudun elinvoimaisuutta. Lisäksi moni saa iloa avartuneesta maisemasta ja laiduneläimistä. Lisäksi on hyvä muistaa, että perinnemaisemia hoitamalla säilytämme samalla arvokasta kulttuuriperintöä ja maisemaa. Näin ollen perinnemaisemia hoitamalla osoitamme myös kunnioitusta meitä edeltäneiden sukupolvien työtä kohtaan.

*Vanhan pihapiirin
reunaa. Kuva: Hanna
Hakamäki.*

Nakolinnan inventoinnista vastasivat Varsinais-Suomen ELY-keskuksen suunnittelijat Hanna Hakamäki (artikkelin kirjoittaja) sekä Aura Tuominen.

Lisää tietoa perinnemaisemista ja niiden hoidosta:

Helmi-elinympäristöohjelma vahvistaa luonnon monimuotoisuutta:
<https://ym.fi/helmi>

Luontotyyppien uhanalaisuus 2018:
https://www.ymparisto.fi/fi-fi/luonto/luontotyyppit/luontotyyppien_uhanalaisuus/luontotyyppien_uhanalaisuus_2018

Perinnemaisemayhdistys ry:
<https://www.perinnemaisemat.fi/>